

ELS SERVEIS PÚBLICS DE COMUNICACIÓ EN LA «SOCIETAT DE LA INFORMACIÓ». ¹ NOTES PER A UNA NOVA INTERPRETACIÓ

MIQUEL DE MORAGAS SPÀ

Director de l'Institut de la Comunicació (Universitat Autònoma de Barcelona)

Introducció. El punt de vista sociopolític

Aquesta ponència no adopta, estrictament, una perspectiva jurídica, sinó més pròpiament una perspectiva sociopolítica. Aquesta aproximació s'entén, però, com una base necessària sobre la qual es puguin prendre acords jurídics posteriors que permetin formular una nova i actualitzada regulació del sistema públic de la radiodifusió. Aquesta mena d'aproximació sociopolítica és ara necessària perquè la regulació s'haurà d'aplicar a un procés en transformació accelerada, que haurà de prendre en consideració, necessàriament, interpretacions prospectives difícils.

Objecte controvertit

El primer que descobreix la nostra anàlisi és que ens trobem davant d'un objecte fortament controvertit, en el qual estan en joc interessos clarament contraposats, especialment en la fase actual de transformació del sistema de comunicacions i de lluites estratègiques per assolir l'hegemonia o el lideratge del procés.

En la definició de la televisió pública estan en joc opcions polítiques i, sobretot, opcions econòmiques contraposades. Ens trobem, doncs, davant d'un debat fortament contaminat pels interessos en joc, que han de ser identificats, però no han de condicionar l'anàlisi teòrica.

Per fer aquesta anàlisi, proposem aquí revisar alguns dels objectes clàssics del debat sobre la televisió pública, com és ara el seu paper en la defensa del pluralisme polític o en la defensa de les identitats culturals, però també proposem considerar el paper del sistema públic davant de

1. La recerca bàsica per a la preparació d'aquesta ponència s'està fent en el marc d'un programa de recerca de l'Institut de la Comunicació (UAB) en col·laboració amb el Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC).

les noves condicions que comencen a obrir-se camí en l'era digital i que, al nostre entendre, han de transformar, en profunditat, les actuals estructures del sistema de comunicacions.

Un marc global per a les polítiques de comunicació

El futur del servei públic de comunicació —i també la televisió— s'han d'interpretar ja necessàriament en el nou marc de les polítiques globals de comunicació en les societats modernes.

Això vol dir que l'objecte a debat ja no és únicament la televisió, pública i privada, sinó també els altres grans sectors de la comunicació com les telecomunicacions i els nous serveis d'informació, especialment d'Internet, en un procés ja conegut com el de la convergència de tecnologies, mitjans i serveis de comunicació.

Etape de trànsit en la comunicació: de l'era *broadcasting* a l'era *webcasting*

Aquest debat es produeix en una etapa —històricament excepcional— de canvis caracteritzada per tres factors principals:

1) En primer lloc, per la supervivència, i alhora transformació, del sistema anomenat *broadcasting* (ràdio i televisió), que veu com es van transformant les seves lògiques de producció i de difusió, però també els seus escenaris, amb la creació de nous espais, fins ara impensables, com ara la mundialització, però també la localització.

2) En segon lloc, per l'aparició de nous mitjans i noves pràctiques de comunicació. D'una banda, la multiplicació de canals, amb l'aparició de les plataformes digitals, però, de l'altra, l'aparició d'Internet, fenomen estrictament nou, la convergència de la qual amb la televisió són més properes del que sembla.

3) Tot això passa en un procés d'implantació que es caracteritza tant per l'acceleració com pel caràcter socialment desequilibrat. I el que és molt important, amb una limitada capacitat de regulació per part del sistema polític, que veu com l'evolució d'aquests grans fenòmens és cada dia més incontrolable políticament i està més controlat pels grans oligopolis de les comunicacions.

Estem, doncs, davant d'un panorama de dualitats en què conviuen els antics sistemes *broadcasting*, amb els nous projectes digitals, en un procés de transformació que s'anirà estenent de manera gradual en els propers quinze anys, aproximadament.

És en aquest difícil marc on s'hauran de definir les noves condicions de la televisió pública i, en general, el paper dels sistemes públics de comunicació.

De la desregulació a la necessitat de justificar «la legitimitat» de la televisió pública

Les dues darreres dècades s'ha viscut un procés generalitzat de desregulació (privatització) que ha anat canviant el caràcter monopolista dels sistemes televisius per uns nous sistemes mixtos públic-privat. Aquesta etapa també s'ha caracteritzat per una forta competència entre els dos sistemes de comunicació, que ha portat com a conseqüència un notable afebliment de la credibilitat dels sistemes públics de televisió, els quals, tret d'excepcions, han tendit a oferir la mateixa mena de programes que les televisions privades.

A finals dels noranta ja es disposava de prou experiència com per poder fer un diagnòstic sobre els resultats culturals i polítics de la generalització de les televisions privades a Europa. D'aquesta experiència sorgeixen dos arguments centrals en la defensa del manteniment dels sistemes públics de televisió:

1) El lliure mercat no garanteix, *suficientment*, les funcions polítiques, socials i culturals que podem atribuir a la televisió en la societat moderna.

2) No hi ha una estricta correspondència entre el mercat audiovisual i les diferents comunitats (lingüístiques, culturals, nacionals, etc.).

La Unió Europea i el nou suport (condicionat) a la televisió pública

En aquests darrers anys, les institucions europees, però molt especialment el Parlament Europeu, s'han mostrat a favor del manteniment de les televisions públiques, en el marc del nou sistema mixt (públic-privat) de televisió.

En aquest sentit, són prou nombrosos els documents que argumenten i defensen aquesta legitimitat:

— Resolució del Parlament Europeu (8 de desembre de 1994) sobre el futur del servei públic de radiodifusió.

— Resolució del Parlament Europeu (19 de novembre de 1996) sobre la funció de la televisió pública a una societat multimèdia.

— Carole Tongue, *Informe sobre la funció de la televisió pública en una societat multimèdia*, Parlament Europeu (PE 216.898 / def.), 1996.

— Protocol sobre el sistema de radiodifusió pública (1 d'octubre de 1997). Adoptat pels estats membres en el Tractat d'Amsterdam, passa a integrar-se en el Tractat constitutiu de la UE. S'hi reconeix la importància dels valors del sistema públic de radiodifusió: «El sistema de la radiodifusió pública està directament relacionat amb les necessitats democràtiques, socials i culturals de cada societat, així com de la necessitat de protegir el pluralisme en els mitjans de comunicació».

Ara bé, la mateixa Comissió Europea (DG IV) condiona la defensa del sistema públic de televisió al compliment estricte de les normes reguladores exigides per la lliure competència. Les darreres disposicions de la Comissió Europea reconeixen la legitimitat de la televisió pública, però li posen les següents condicions principals, encara no prou explícites:

1) Transparència en el finançament.

2) No-obstaculització a la lliure competitivitat («sense afectar les condicions del comerç i la lliure competència, per tal que els radiodifusors privats puguin desenvolupar les seves activitats»).

3) Afavoriment dels processos de producció audiovisual europea.²

4) Inscripció en una política global del desenvolupament de les comunicacions i en la nova lògica del procés de «convergència».³

Sis passes per justificar la legitimitat de la televisió pública

Amb aquests antecedents, proposem considerar fins a sis passes, necessàries, per justificar la legitimitat de les televisions públiques en la nova societat de la informació:

1) Fixar de manera metòdica (no genèrica) les funcions pròpies de la televisió pública.

2) Fixar el «model de televisió» que ha de permetre l'acompliment d'aquestes funcions.

3) Fixar-ne les condicions de finançament (en un sistema mixt).

4) Reformar els models de gestió i de control democràtic de les televisions públiques.

5) Repensar una política global de comunicacions que inclogui les televisions públiques i privades, però també les telecomunicacions.

6) Introduir en el debat les noves condicions de l'era *webcasting*.

2. UE (1997), *Programa MEDIA II*.

3. UE (1997), *Libro verde sobre la convergencia de los sectores de la información, los medios de comunicación y las telecomunicaciones*.

1. Fixar de manera metòdica (no genèrica) les funcions pròpies de la televisió pública

El dia 1 de desembre de 1998, el diari *Le Monde* escrivia en la seva editorial la següent reflexió: «Hormis des réformes de structure et malgré des dizaines de rapports sur le sujet, rien n'a été réellement mené sur la question essentielle : celle des missions du service public. A quoi sert de conserver une télévision échappant aux lois du marché si elle doit être soumise aux règles de l'audimat et ainsi conduite à n'être qu'une pâle copie des chaînes privées?».

Aquesta demanda, sobre la missió de les televisions públiques, constitueix la clau del debat sobre la seva legitimitat. El que es demana ara, però, no és una resposta generalista, sinó una resposta fonamentada teòricament i amb les garanties de control democràtic i professional necessàries.

L'informe Tongue ja havia demanat a la Comissió Europea «que fomentés l'aprovació d'una carta comuna o codi de conducta de les cadenes públiques europees capaç de garantir l'ètica del servei públic».⁴

Més recentment, l'anomenat Grup d'Alt Nivell en el seu informe sobre la «convergència», ha declarat que «els estats membres han de definir clarament, en el seu ordenament jurídic, l'abast de la missió del servei públic, així com les exigències concretes en termes de programació i qualsevol altra obligació».⁵

Aquest mateix grup ha fixat les seves posicions sobre les funcions que cal atribuir al servei públic de televisió: promoure les diferents cultures de cada país, oferir programació educativa, informar objectivament l'opinió pública, garantir el pluralisme i oferir de manera gratuïta entreteniment de qualitat.⁶

Aquestes primeres idees demanen un gran esforç teòric de sistematització per evitar el procés de verbalització de desitjos genèrics, difícilment regulables. Per això, i a títol introductor, proposem aquí considerar les següents funcions exigibles als sistemes públics de televisió, per justificar-ne la legitimitat democràtica.

a) *Funció democràtica*, com a garantia de l'expressió pluralista en les societats democràtiques.

4. Carole Tongue (1996), *Informe sobre la funció de la televisió pública en una societat multimèdia*, Parlament Europeu (PE 216.898 / def.), consideració 16.

5. Grup d'Alt Nivell, UE (1998), *La era digital y la política audiovisual europea*, DGX, Brussel·les.

6. Ídem, p. 23.

b) *Funció política*, relativa a la funció d'estímul per a la participació de la ciutadania en la vida democràtica, durant les campanyes electorals, però no únicament en aquestes.

c) *Funció cultural*, sobre la qualitat i estètica dels continguts de la televisió, en contraposició a la tendència d'ignorar els compromisos estètics i culturals de la major part de productes comercials.

d) *Funció educativa*, sobre la necessitat de reconsiderar la utilització educativa de la televisió.

e) *Funció identitària*, sobre la creació d'un espai audiovisual per a la projecció de la identitat cultural i lingüística.

f) *Funció social*, relativa a l'oferta de programes d'interès social (encara que no siguin rendibles).

g) *Funció econòmica*, sobre el desenvolupament (a llarg termini) de la indústria audiovisual pròpia.

h) *Funció moralitzadora*, sobre la necessitat de definir també les funcions positives de la televisió en la societat, com a mitjà de masses: per suprimir la violència, per promoure la tolerància, etc.

i) *Funció estratègica de desenvolupament de les comunicacions*, sobre la recerca i la formació en matèria de comunicació. Ajut al desenvolupament integral de les comunicacions i a la producció audiovisual, col·laboració amb els àmbits més reduïts de la televisió (p. ex. local), etc.

2. Fixar el «model de televisió» que ha de permetre l'acompliment de les funcions pròpies de la televisió pública

Les funcions definides anteriorment haurien de constituir el punt de partida per a la definició posterior dels models concrets de televisió pública.

En aquest sentit, el debat s'ha centrat, fins ara massa sovint, en el dilema majoritari-minoritari, quan en realitat s'hauria de referir a una relació més complexa que inclogui també, necessàriament, la qüestió de les funcions encomanades. El debat no es pot reduir, doncs, a l'alternativa: model competitiu — model subsidiari i marginal, sinó que ha de referir-se al compliment de les seves funcions dins d'un model possible (o sostenible) de competitivitat.

Tan injustificat és reduir la televisió pública a les funcions «que no volen fer les privades», com limitar-la a fer només allò que ja fan les privades.

Però aquestes funcions ja no es poden assolir si es pensa únicament en les cadenes generalistes. Ara cal obrir noves perspectives, més imaginatives, per a la planificació dels serveis públics de televisió. Així ho ha entès, per exemple, la BBC que ha ampliat els seus serveis cap a l'oferta de canals especialitzats (BBC Learning), però també ha iniciat una forta inversió en la creació de nous serveis com els de la BBC ONLINE (web) per a serveis educatius i culturals a la Gran Bretanya.

A Espanya i a Catalunya, mentrestant, la televisió educativa segueix sent l'assignatura pendent del sistema públic de televisió.

3. Fixar les condicions de finançament (en un sistema mixt)

Establertes les funcions i adoptat el model per assolir-les, el procés no pot quedar complet, ni ser viable, sense adoptar el corresponent model econòmic i de finançament. Aquest punt tan central del debat admet diverses opcions polítiques i tècniques.

El Grup d'Alt Nivell, al qual hem fet referència anteriorment, després de mostrar-se favorable a l'existència de les televisions públiques compromeses amb les seves funcions, proposa establir un sistema de finançament de la radiodifusió de servei públic caracteritzat per dues principals condicions, de contingut ben imprecís, i per tant de difícil compliment:

a) *Criteri de proporcionalitat*, consistent a mantenir la proporció i no anar més enllà de l'estrictament necessari per tal de complir la missió de servei públic encomanat.

b) *Criteri de transparència*, consistent a donar plena transparència al finançament, de manera que pugui comprovar-se en tot moment el compliment d'aquest principi.

Aquestes recomanacions pretenen respondre al nou equilibri (públic-privat) de l'actual sistema de comunicacions. Això obligarà a l'establiment d'un gran pacte entre tots els actors, la qual cosa únicament sembla viable si es promou des de la perspectiva coordinada de la Unió Europea.

En el cas d'Espanya, queda pendent donar una solució especial al gran endeutament que arrosseguen les televisions públiques, que l'any 1998 s'acostava als 600.000 milions de pessetes en el cas de RTVE i a prop de 70.000 milions en el cas de la CCRTV.

El finançament de les televisions públiques no té una solució única en els diversos països d'Europa, amb experiències i condicions històriques ben diferents. Actualment, trobem fins a tres grans models de finançament:

- a) Consignació pressupostària + publicitat (cas espanyol).
- b) Cànon únicament (cas britànic).
- c) Cànon + publicitat (cas francès).

Però aquests tres grans models de finançament comencen a ser superats, o insuficients, en la nova etapa, que ja comença, de la comunicació a l'era digital. Sense poder renunciar a les condicions històriques anteriors, comencen ja a aparèixer noves formes de finançament, noves lògiques econòmiques, com a conseqüència de la digitalització i de la convergència. És especialment important considerar l'oportunitat de la concurrència de les cadenes públiques de televisió en els grans *holdings* de comunicació o, fins i tot, la seva participació en empreses privades, multinacionals, del sector.

La nova importància i centralitat de les telecomunicacions, la complexitat industrial de la producció de programes, fan molt difícil d'imaginar el futur de les televisions públiques al marge dels nous jocs d'aliances mundials. Aquestes aliances haurien de començar evidentment per una col·laboració entre les diferents emissores de caràcter públic, imaginant unes noves funcions de la UER, o seguint les passes del que ja han fet les televisions autonòmiques a Espanya en constituir la FORTA.

Encara més, aquesta problemàtica es veurà agreujada per l'aparició, encara que no generalització, de la televisió de peatge.

Aquestes noves condicions demanen un gran pacte polític i social que respecti el caràcter mixt del sistema audiovisual i que, alhora, garanteixi el finançament de les televisions públiques, en el marc de les seves competències i funcions. Però també demanen l'adaptació de les formes de finançament públic, i dels criteris impositius, a les noves desigualtats de la comunicació digital i telemàtica.

Seria del tot injustificat introduir, o ampliar, el cànon de manera general, quan proliferen les formes de pagament directe o les formes de comunicació amb peatge (*pay per view*).

En tot cas, sembla més adequat l'aplicació del cànon sobre els nous equipaments de comunicació i sobre els nous serveis de peatge, sobre l'opulència de la comunicació, que no pas carregar-ne els costos sobre els més pobres... també en informació.

4. Reformar els models de gestió i de control democràtic de les televisions públiques

Sigui quina sigui la fórmula de finançament que finalment adoptin els diferents països per als seus serveis públics de televisió, aquests no tin-

dran justificació si no compleixen les funcions anteriorment delimitades, però molt especialment, si no són capaços de garantir l'estricta observança pel que fa al control democràtic i a la independència política.

La defensa de la televisió pública, i en això cada dia hi ha més unanimitat, passa en primer lloc per la independència dels seus directius respecte dels governs.⁷ Però encara més, es comença ja a reclamar, de manera força unànime, que aquesta independència es faci extensiva a la independència respecte dels partits polítics. El que es comença a reclamar és un control plenament democràtic de les televisions públiques que no estigui sotmès ni als interessos dels governs ni a la lògica dels partits polítics.

En aquest sentit, caldrà avançar en la definició de dues qüestions bàsiques:

a) La font d'aquesta autoritat democràtica.

b) Les característiques i condicions que han de reunir aquelles persones que finalment hagin d'exercir aquesta autoritat.

Pel que fa a la primera qüestió, la majoria d'opinions —polítiques i d'experts— s'inclinen per proposar que sigui el Parlament —i no l'executiu— l'encarregat de nomenar els membres d'aquesta autoritat audiovisual.

Pel que fa a la segona qüestió, s'observa una progressiva inclinació de l'opinió cap a la necessitat de configurar uns organismes de control, o millor dit, uns organismes de gestió, formats per persones independents i no sotmeses, almenys directament, a la disciplina dels partits polítics. Per dir-ho clarament, la presència —tan habitual a Espanya o a Itàlia— de responsables de la política informativa i de propaganda dels partits polítics en els consells d'administració de les televisions públiques, estaria en l'extrem contrari de les tendències de renovació que ara comencen a reclamar-se.

Qui ha de formar part, doncs, d'aquests òrgans de govern? En alguns casos, per exemple en el cas dels consells d'administració de les televisions a Alemanya, s'han incorporat a aquest organisme alguns representants d'institucions de la societat civil (acadèmies, universitats, ONG, esglésies, associacions de consumidors, etc.). Aquesta fórmula té l'evident avantatge de fer de contrapès a l'estricta composició política de molts consells d'administració, però sembla cada dia més discutible i ineficient (la funció marginal dels consells assessors de les televisions públi-

7. Carole Tongue (1996), *Informe sobre la funció de la televisió pública en una societat multimedia*, Parlament Europeu (PE 216.898 / def.), consideració 30.

ques a Espanya i a Catalunya seria una prova d'aquesta ineficàcia). Els consells d'administració, a l'era actual, ja no poden ser concebuts com a òrgans de consulta sobre criteris genèrics de caràcter ètic, cultural o social, i han de ser concebuts com a vertaders consells d'administració que han de gestionar empreses de gran complexitat i amb un gran volum de negocis.

El consens sobre aquesta fórmula, que no és de poder dels partits, dels organismes de control de la televisió pública, ha trobat nous aliats en els experts en gestió d'empresa, que reclamen una fórmula menys política i més professional en els consells d'administració.⁸

Així, doncs, la fórmula que es va situant com la més adequada per a la constitució d'òrgans de govern de les institucions de televisió pública és la que compliria amb les condicions i requisits següents:

1) Els seus membres seran nomenats pel Parlament, per majories àmplies.

2) Aquest nomenament serà de llarga durada, per facilitar, així, l'exercici d'independència del càrrec.

3) Els òrgans de govern estaran compostos per persones que puguin acreditar, prèvia candidatura i per mitjà d'un procés de caràcter públic, la seva competència en dues àrees principals:

a) Estar en condicions de saber interpretar i fer respectar les funcions pròpies de la televisió pública.

b) Estar en condicions de saber participar en la gestió complexa de les televisions modernes.

5. Repensar una política global de comunicacions que inclogui les televisions públiques i privades, però també les telecomunicacions

Les polítiques de comunicació en les democràcies modernes han de fer front a la regulació de nombrosos nous aspectes dels mitjans de comunicació de massa i de les telecomunicacions, en un context caracteritzat per la rapidesa de les transformacions i per la convergència de diferents factors. Això demana una nova dimensió per a aquestes polítiques, en un marc global, capaç de «regular» la participació de tots els actors, i evitar que algun d'ells, per exemple les grans empreses de tele-

8. El document del PP diu que la fórmula actual duplica el control parlamentari, resta funcionalitat al sistema i redueix l'eficàcia de la direcció i del director general, al qual proposa denominar *president*.

comunicacions, pugui interferir sobre la política reguladora d'altres actors, per exemple condicionant els productors de continguts.

De fet, però, el nostre sistema jurídic està ben lluny d'haver assolit aquesta coherència. La regulació de la televisió, per exemple, no disposa encara d'una «autoritat de l'audiovisual» amb competències plenes sobre els diversos aspectes clau que avui implicaria aquesta regulació:

— Control dels continguts segons les normes de caràcter ètic (per exemple, protecció a la infància).

— Control de la programació segons normes de caràcter industrial, cultural o lingüístic (quotes).

— Polítiques de suport a la producció i al desenvolupament de les infraestructures.

— Garantia de la lliure competència.

— Control i gestió dels organismes públics de ràdio i de televisió.

— Atorgament de les llicències d'emissió.

— Aprovació dels plans tecnològics corresponents a la difusió de senyals.

— Aprovació de la regulació jurídica dels espais regionals i locals.

— Etcètera.

Aquest organisme regulador, amb competències sobre el conjunt del sistema de la televisió (pública i privada), hauria d'estar sotmès als mateixos principis d'independència i de competència que abans hem proposat per als organismes de control i de gestió directa dels sistemes públics de televisió.

Encara més, les primeres experiències d'implantació dels sistemes digitals demostren la necessitat que aquesta «alta autoritat audiovisual» tingui competències sobre el conjunt de les comunicacions (incloent-hi, evidentment, les telecomunicacions).

En aquest sentit, l'actual legislació espanyola, que regula el «mercat de les telecomunicacions» des d'una comissió estrictament governamental, sense cap participació del Parlament en el nomenament dels seus membres, constitueix el pitjor dels models possibles.

En aquest text no avancem fórmules concretes per a la composició d'aquests organismes i de la seva finalitat, però creiem que caldria aprofitar les experiències, tant les positives com les negatives, dels òrgans reguladors i «d'autocontrol» creats a Catalunya en els darrers anys, com

ara el codi de la publicitat institucional,⁹ el Consell de la Informació de Catalunya o el Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC).

6. Introduir en el debat les noves condicions de l'era webcasting

Tots els problemes esmentats fins ara, tot i ser importants, representen únicament una part de la problemàtica que haurà de ser objecte de la regulació de les comunicacions en un futur immediat.

Hem dit al principi que l'objectiu d'aquest text, i de la nostra recerca, no era pas directament jurídic, sinó sociològic, en el sentit que es proposa identificar els problemes i possibles solucions per tal de facilitar la posterior presa de decisions polítiques i legislatives.

En aquest sentit, hem de dir que els canvis accelerats i les noves condicions de la comunicació ens obliguen a plantejar-nos, de bell nou, les funcions i els actors dels serveis públics de comunicació en la societat de la informació. Ara ja no n'hi ha prou amb l'anàlisi dels canvis que es produeixen en el sistema audiovisual, ara cal ampliar l'objectiu de les polítiques de comunicació considerant l'aparició i la implantació d'Internet.

Hi ha la necessitat de repensar els paradigmes de la comunicació. Són nombrosos els estudis que analitzen els pros i els contres de la «nova societat de la informació» (vegeu, per exemple, Castells (1997)).¹⁰ A efectes, però, del nostre objecte d'anàlisi —els serveis públics d'informació—, voldria assenyalar aquí especialment una de les principals contradiccions, o efectes negatius, de la nova societat digital: l'aparició de noves desigualtats, molt especialment en l'accés a la informació i en els usos d'aquesta.

El nou sistema de comunicacions sembla afavorir l'aparició de nous «barris residencials», però també de «nous suburbis» de la comunicació. En aquest context, els serveis públics apareixen com un sector cabdal per evitar l'increment i la radicalització d'aquestes desigualtats. En aquest sentit, voldria destacar els següents efectes negatius:

— *La multiplicació dels canals* afavoreix la comunicació personalitzada i de peatge i, com a conseqüència negativa, pot determinar una reducció o pèrdua dels espais comuns de comunicació. El debat actual sobre els partits de futbol en règim «tancat» són un exemple, ben popular, d'aquesta pèrdua d'espais comuns d'identificació i de representació social.

9. Generalitat de Catalunya, *Criteris generals per a l'avaluació de la publicitat institucional*, desembre 1998.

10. Manuel Castells (1997), *La era de la informació*, Madrid: Alianza Editorial.

— *Nous actors*. La societat digital, per les convergències que determina, preveu importants canvis en els actors de la comunicació i en la lògica del poder de la informació. Els sectors industrials i financers multinacionals s'imposen com a dominants, i fan més difícil el control de l'esfera pública sobre les comunicacions. Aquest procés no és beneficiós en tots els casos, sinó que presenta notables desequilibris, especialment quan els mercats no es corresponen amb les zones socials, polítiques i culturals. Aquesta nova situació, lluny de fer innecessàries les iniciatives públiques de comunicació, les fa més necessàries que mai, per la seva funció d'equilibri, per reduir al màxim les desigualtats i també per garantir-ne un creixement sostenible.

— *Desequilibris en «la producció»*. Un dels punts de vista cabdals per analitzar la qualitat de la informació en termes d'equilibri social és el de la «producció» d'informació.

En aquest sentit, crec que cal posar en quarantena quatre fal·làcies freqüents en els discursos més optimistes sobre la societat digital.

La primera d'aquestes és la idea que «tot» (tota la informació) és disponible a Internet. Però, de fet, a Internet només es troba allò que algú hi ha posat, prioritàriament en funció de la rendibilitat que espera d'aquesta oferta d'informació. Això és especialment evident en aquell tipus d'informació que demana un llarg procés de recerca i que implica costos de producció alts.

La segona fal·làcia és la que atribueix beneficis directes, o sinergies positives automàtiques, a la simple connectivitat. *Link* és el mot clau. És cert que la connectivitat permet la multiplicació de sinergies entre els actors que comparteixen interessos informatius, però no és menys cert que aquesta connectivitat afavoreix o reforça principalment les estructures ja existents. El cas de la utilització d'Internet per part de les entitats financeres o per part de les multinacionals és l'exemple més evident d'aquesta realitat. L'anàlisi de la connectivitat demostra també les grans llacunes existents, no solament en relació amb els *links* entre actors socials marginats, sinó també en relació amb el valor dels continguts que circulen per les xarxes, amb la qual cosa tornem a trobar en el centre del diagnòstic la qualitat de les informacions disponibles, és a dir, la qualitat de la producció d'informació.

La tercera fal·làcia és la que fa referència a la universalitat dels nous serveis telemàtics. Des de la perspectiva dels serveis públics i del dret a la informació de tothom, no es poden deixar de destacar contínuament els grans desequilibris mundials en matèria de comunicacions. Internet és una tecnologia «emergent» en les societats més desenvolupades, però és

també un nou registre de les immenses desigualtats que es mantenen i s'amplien en la societat actual.¹¹

La quarta fal·làcia és la que atribueix a Internet un alt nivell d'accessibilitat. L'evolució de la xarxa demostra, en canvi, una progressiva tendència a la comunicació de peatge, al *pay-per-view*. Si la política global de les democràcies no hi posa remei, la societat del futur no serà una societat oberta sinó, sobretot, una societat «de peatge», no serà una societat de lliure accés a la informació, sinó, més aviat, la societat de la contrasenya o dels entrebancs a la comunicació.

Segons l'esmentat Grup d'Alt Nivell, l'any 2005,¹² prop del 48 % dels ingressos totals del sector dels mitjans de comunicació provindrà directament de les llars (actualment és el 33 %). L'increment del consum de serveis audiovisuals, arran de la implantació d'Internet, incrementarà la despesa per llar, la qual cosa plantejarà la qüestió de fins a quin punt els nous serveis seran efectivament accessibles per a la societat en el seu conjunt.

Què cal fer? Produir i fer circular la informació

Una de les funcions prioritàries dels serveis públics de comunicació consistirà a assolir una «societat de la informació per a tothom».

Aquesta responsabilitat correspon encara, i molt especialment, als actuals sistemes públics de televisió (als *public broadcasters*), però també comença a correspondre al conjunt de les institucions que ara gràcies a les noves tecnologies, ja tenen la possibilitat de crear els seus propis sistemes d'informació.

La parlamentària europea Carole Tongue considera que «les cadenes públiques de televisió constitueixen un factor clau per al desenvolupament d'una "societat de la informació per a tothom", en garantir que el major nombre possible de ciutadans es beneficiï del potencial que ofereixen les noves aplicacions i els nous serveis digitals».¹³ La BBC ha introduït ja aquesta perspectiva en els seus plans estratègics.¹⁴

11. Per a un seguiment de la implantació d'Internet a escala mundial, vegeu les informacions estadístiques, regularment actualitzades a *Nua's How Many Online?* (<http://www.nua.ie/surveys/how-many-online>).

12. Grup d'Alt Nivell, UE (1998), *La era digital y la política audiovisual europea*, DGX, Brussel·les, p. 7.

13. Carole Tongue (1996), *Informe sobre la funció de la televisió pública en una societat multimedia*, Parlament Europeu (PE 216.898 / def.), consideració 30 i consideració 7.

14. Patricia Hodgson (1998), «The BBC aims to be the "web educator" for Britain for the 21st Century», *BBC Director of Policy and Planning*, (juny).

Nicholas Garham (1994), «The Broadcasting Market and the Future of the BBC», *The Political Quarterly*, vol. 65, núm. 1.

La primera i més evident intervenció del servei públic d'informació en els nous escenaris de la comunicació interactiva i multimèdia correspon, doncs, als actuals ens públics de radiodifusió, que hauran d'adaptar-se a les noves situacions. Però, en la nova era de la comunicació, el protagonisme ja no pertany exclusivament als mitjans (*media*). En la nova era digital totes les institucions es poden convertir, elles mateixes, en mitjà. Totes les institucions, i les institucions de caràcter públic especialment, siguin o no mitjà, tenen ara la possibilitat —i la responsabilitat— d'explotar els recursos de la digitalització per produir, per emmagatzemar i per reproduir la informació.

Les primeres polítiques de comunicació —els anys quaranta— van néixer en el marc de les reivindicacions sobre els drets humans, la llibertat d'informació i el pluralisme democràtic. Posteriorment, aquestes polítiques han anat ampliant els seus objectius i hi han incorporat idees com el desenvolupament, l'equilibri internacional i la identitat cultural. En els nostres dies, sense renunciar a cap d'aquells objectius, les polítiques de comunicació han de centrar-se en l'àmbit del benestar social. La informació ja no és concebuda únicament com una força dinamitzadora de la vida política i cultural, sinó com una força bàsica per a l'organització de la societat en totes les seves diferents àrees. En àrees com la informació educativa, facilitant recursos escolars, de formació permanent i reciclatge; com la informació sobre els diversos serveis socials, com la salut, l'economia, el mercat, el treball i les oportunitats, l'allotjament, etc.

En resum: el servei públic més necessari que mai

En la nova era digital, lluny de semblar innecessària, sembla més necessària que mai l'existència de múltiples formes de serveis públics d'informació. Voldria resumir aquest escrit formulant sis raons d'aquesta necessitat:

- 1) Per garantir l'existència de producció informativa d'interès social i no únicament per lògiques comercials o de propaganda.
- 2) Per facilitar l'accés d'aquests serveis a la totalitat de la població, sigui directament o indirectament.
- 3) Per garantir els valors clàssics de les polítiques democràtiques de comunicació (pluralisme, accés, identitat) i, ara també, per afavorir els processos de benestar social.
- 4) Per garantir la transparència de les xarxes i mantenir la garantia dels serveis telefònics universals.

5) Per afavorir les sinergies i planificar el futur de manera sostenible, en benefici de la col·lectivitat i no dels interessos conjunturals de les iniciatives privades sense responsabilitat col·lectiva.

6) Per mantenir, també en la comunicació, els espais públics, com espais compartits pels individus d'una mateixa societat, sense discriminacions.